

A GYAKORLAT MŰHELYÉBŐL

Gyógypedagógiai Központ (Zalaegerszeg)

Halmazottan sérült gyermek tanítása számítógép segítségével*

BICSÁKNÉ NÉMETHY TERÉZIA

Az intézményi háttér

Az 1990-ben létrehozott Gyógypedagógiai Fejlesztő, Tanácsadó és Továbbképzési Központnak kezdetektől célja volt az addig hiányzó gyógypedagógiai ellátások és szakszolgálatok kiépítése, működtetése Zala megye területén. Ezért olyan területeket is beemelt az ellátandó feladatok közé, amelyeknek az akkori törvényi szabályozás nem adott teret, de a valóságban volt ezekre igény.

Egyik ilyen terület az ún. képzési kötelezett gyermekek ellátása, még egy évvel a törvényi szabályozás megjelenése előtt. A később megjelenő törvényi szabályozás is azt a pedagógiai optimizmust sugározza, ami a mi gyógypedagógiai szemléletünknek is sajátja. „Az új közoktatási törvény Magyarországon végleg szakított azzal az elképzeléssel, hogy a fejleszthetőség és nevelhetőség csak a nem fogyatékos gyermekek, és a hagyományos gyógypedagógiai oktatásban részesülő gyermekek körében áll fenn. A közoktatási törvény azokat a gyermekeket, akik iskolában nem fejleszthetők, de állapotuk bármilyen alacsony szintről kiindulva valamilyen gyógypedagógiai, terápiás eljárással magasabb szintre hozható és környezetével való kapcsolatuk javítható, képezhető gyermekeknek nevezi. A közoktatási törvény ezeknek a gyermekeknek a fejlesztését is közoktatási feladatnak tekinti, és ezzel gyakorlatilag egy százalék alá szorítja azoknak a gyermekeknek a létszámát, akiknél valamilyen fejlesztő eljárással az állapot változtatására nincs remény.

A magyar gyógypedagógiai tradíciótól idegen az a bioetikai álláspont, amely az emberi mivoltot az emberi képességek meghatározott szintjéhez köti. Ha van

---

* A MAGYE XXXII. Országos Konferenciáján (Pécsett, 2004. június 25-én) elhangzott előadás

lehetőség a világgal és a másik emberrel való kapcsolat javítására, akkor ez a legtágabban értelmezett nevelhetőség teszi az embert emberré, még a legsúlyosabb állapotokban is.” (Illyés, 2000, 19.o.)

A másik terület a többségi iskoláknak havi rendszerességgel nyújtott szakmai konzultációk lehetősége a Fejlesztő Pedagógusok Szakmai Műhelyének keretében.

Mondhatnám azt is, hogy a műhely egyik célja az integrációhoz és az inkluzív neveléshez szükséges szemlélet kialakítása volt. „A többségi társadalom, benne a szülők és a pedagógusok attitűdjei nyilvánvalóan csak lassan változnak. Ahol azonban azonnali vagy legalábbis viszonylag gyors változásra lehetőség és szükség lenne, az az együttnevelődő gyermekekkel foglalkozó pedagógusok felkészültsége. Az iskolaigazgatók véleménye szerint a fő problémát az integráló iskolák körében ugyanis éppen az jelenti, hogy rendkívül alacsony (4,9%) a pedagógusok között a megfelelő szakirányú képesítéssel rendelkezők aránya.” (Halász, 2003, 205.o.)

E két szolgáltatás a gyógypedagógiai ellátás két végpontja; a súlyos állapot miatti ellátás hiányától a többségi iskolai ellátásig terjed. Illetve az egyik a sérült gyermeket és családját célozza meg, a másik a többségi iskolákban tanító pedagógusokat.

Ezzel azt szerettem volna érzékeltetni, hogy az intézmény szellemiségének fontos eleme a rugalmasság, a gyógypedagógiai tudás alkalmazásának kipróbálása minden lehetséges területen, a tágabb környezet szemléletének formálása és a valós igényekhez való alkalmazkodás.

Ennek záloga a jól felkészült szakembergárda, akik a mai napig kötelességüknek érzik szakmai tudásuk folyamatos fejlesztését és a fogyatékos gyermekekkel és családjaikkal való emberi közösség vállalását.

Az intézményünkbe kerülő gyermekek életében sokszor a születésüktől a tankötelezettségi kor végéig jelen vagyunk. Ezeknek a gyermekeknek és családjaiknak igényei, valamint a szakmai lehetőségek alakítják folyamatosan az intézményi struktúrát, sokszor a területre vonatkozó törvényi szabályozást megelőzve.

Az intézményben van korai fejlesztés, amely a Zala Megyei Kórház Neurorehabilitációs osztályával együttműködve valóban korai életkortól igénybe vehető. Ezt követi az óvodai ellátás, amely két csoportban történik, ebből az egyikben mozgásukban és értelmükben is akadályozott gyermekek vannak. A Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság is intézményünkben dolgozik, és a tankötelezettséget megelőzően elkezdődik egy-egy gyermek esetében a közös gondolkodás a lehetséges további utakról. Szerencsés esetben a többségi iskolák, kevésbé szerencsés esetben a megyében található gyógypedagógiai iskolák jöhetnek szóba beiskolázáskor.

Az egyikben sem nevelhető autista gyermekeknek a Gyógypedagógiai Központ nyújt ellátást.

Vannak azonban olyan gyermekek is, akik mozgásukban és értelmileg is sérültek, ezért állapotuk miatt képzési kötelezettség, vagy a magántanulói státusz

jöhet csak szóba. Ebben az esetben nagy törés következik a család életében, hiszen a magas színvonalú, szakszolgálati ellátásokkal és egyéni terápiákkal is segített egész napos óvodai ellátást, egy sokkal alacsonyabb színvonalú heti 3-6-10 órás ellátás követ, amit otthonában kap meg a gyermek. Az egyik szülő teljesen kiesik a munkából, a gyermek nem része a megszokott közösségnek, az addigi terápiáknak csak a töredékét kapja.

Zala megyében szerencsére nem sok ilyen gyermek van, de az ő szülei mindenképpen azt szeretnék, ha folytatódna az ellátás az óvodaihoz hasonló formában, immár a tankötelezettségnek is eleget téve. Ezeket az igényeket az intézmény vezetése teljesen jogosnak érezte és megpróbálta a megfelelő ellátási formát megszervezni.

Ebben az időben az intézményben működött egy kislétszámú osztály, tanulási nehézséggel küzdő ép értelmű tanulóknak. A városi többségi iskolák is nyitottak e terület felé, így a mi osztályunkba nem volt elég jelentkező. Az itt felszabaduló kapacitásunkat fordítottuk az újonnan jelentkező igényre. Elindult egy olyan osztály, ahol életkorilag, sérülési formában és értelmi állapot szerint is különböző gyermekek kaptak iskolai ellátást egész napos formában. A személyi és tárgyi feltételek 1-4 osztályig teszik lehetővé a nevelésüket-oktatásukat. A mozgáskorlátozott gyermekek miatt a segítő személyzet nagyobb létszámú, mint egy hagyományos iskolai osztályban. A kiegészítő terápiák a Bliss jelnyelv tanításától a hidroterápián keresztül a logopédiáig nagyon sokfélék. Ezért ez egy nagyon drága ellátási forma, amit a normatív ellátás csak töredékében fedez.

A fejlesztő osztály életének megszervezése két különböző tanterv szerint történik, a tanulásban akadályozottak és az értelmileg akadályozottak tanterve szerint. A gyermekek súlyosan mozgáskorlátozottak is, ezért a mozgásnevelés átszövi a teljes napi ellátást. Gyermekeként külön órarend készül, sok egyéni és lehetőleg minél több közös órával. A tanulmányi és a közösségi élet harmonizálása nagyon nehéz. A gondok egy része a szervezésből adódik, amit a különböző tantervek illesztése és a különböző osztályfokba járó gyermekek eltérő tananyagának tanítása jelent. Más része az igénybe vehető taneszközök és segédeszközök megtalálásából, elkészítéséből adódik. A tanulásban akadályozottak és az értelmileg akadályozottak számára készült tankönyvek, munkafüzetek tartalmukban megfelelőek - a halmozottan sérült gyermekek látása azonban sokszor károsodott - ezért a könyvek kisméretű betűi számukra nehezen olvashatóak. Nem tudnak benne összekötni, aláhúzni, a képek felhívó ereje méretük miatt nem elég nagy, a gyakorlásra szánt feladat kevés. Az osztályban tanító kollégák kénytelenek maguk gyártani a feladatokat. Az írás tanítása kézzel nagy nehézségekbe ütközik, viszont nagy szükség van az írásra, mint kommunikációs eszközre. A fenti nehézségek ellenére szeretnénk ezt a fajta ellátást a tankötelezettség végéig biztosítani. Az itt összegyűlt tapasztalatok alapján elképzelhetőnek tartjuk a jelenlegi szegregált gyógypedagógiai iskolák szolgáltatásainak ilyen irányú bővítését.

Tapasztalatainkat, melyeket ebben az osztályban szereztünk országosan is hasznosítani lehetne a képzési kötelezett gyermekek egész napos ellátásának megszerzésében.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás lehetőséget teremt az oktatás területén is támogatások megszerzésére. Az erre kidolgozott Nemzeti Fejlesztési Terv részeként megjelenő HEFOP következő prioritásai a gyógypedagógiai ellátás területén is előrelépést kell, hogy jelentsenek.

A Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Programjának prioritásai és tervezett intézkedései. (Halász, 2003, 28.o.)

Prioritások	Intézkedések
A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés segítésével	A hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása A hátrányos helyzetű emberek foglalkoztathatóságának javítása
Prioritások	Intézkedések
Az oktatás, képzés támogatása az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként	Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése
A humán erőforrás-fejlesztéshez kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztés	Az oktatási infrastruktúra fejlesztése A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése

Daniról

A kisfiú, akinek az esetén szeretném bemutatni az általánosítható tanulságokat 7 éve jár intézményünkbe. Két évet töltött az óvodánkban, öt éve iskolás. Az első osztályt kétszer járta. Most fejezte be a negyedik osztályt, de a sok hiányzás miatt ezt az évfolyamot is ismételni fogja.

Dani elsőszülött fiúgyermek, aki 32. hétre koraszülöttként, oxigénhiányos állapotban normál szüléssel jött a világra. A kórházi zárójelentés születési fertőzést valószínűsít. Még egy éves kora előtt Katona professzor úr spasztikus diplégiát állapított meg. A betegség pontos diagnózisa után Dani szülei mindent megtettek gyermekük fejlesztése érdekében. A család elfogadta a kisfiú mozgás- és értelmi sérülését. Nevelésekor nem a sérülése a fő szerep, minden családi munkában, ünnepben, játékban teljes gyermeki valójával részt vesz.

A beiskolázást megelőzően Budapesten a Mozgásvizsgáló Országos Szakértői és Rehabilitációs Bizottság tetraparézis spasztikát állapított meg és tanulásban

való akadályozottságot. Az általuk adott szakvéleményben a következők szerepelnek: Wernicke-Mann tartás, a fogás négy ujjal is nehezített, fáradékony, nagyon lassú pszichomotoros tempó, hullámzó figyelmi állapot, folyamatos motiválás szükséges. Az intelligencia szórt teljesítményt mutat, szűk a szókinccse, rigid a gondolkodása. A nyaki hypotónia miatt a vizuális kontroll nehezített. A beiskolázási javaslat a korrekciós osztályunkba szolt előkészítő jelleggel. Ez az osztály integráltan fogadta Danit, hiszen akkor még a normál iskolai tananyaggal haladó korrekciós osztály volt. A kisfiú nagyon lassan haladt a betűk felismerésével és olvasásával. Az írás megoldhatatlan feladatnak bizonyult számára. Év végére felmerült a diszlexia gyanúja is. Beszéde lassú és elmosódott, tájékozottsága átlagos. A mozgására a következők voltak jellemzők: nem lép önállóan, nem is áll. Jobb kézzel nyúl minden irányba, megfogja a tárgyat és elengedi, de csak egy különleges helyzetben. Differenciált ujjmozgás lassú és ügyetlen. Balkeze nehezebb. Az első osztályról iskolalátogatási bizonyítványt kapott. Ez nem lett volna baj, de az osztály megszűnt és ismét a szakértői bizottságra várt a feladat, hogy megfelelő iskolát találjon Daninak. A városban működő tanulási akadályozottakat fogadó iskola a mozgássérülés miatt, a mozgássérültek iskolája és a Pető intézet a távolság miatt nem jöhetett szóba.

Ekkor indítottuk Daninak és a többi hasonló állapotú gyermeknek a fejlesztő osztályt. Az én feladatom egyéni órában a magyar tantárgy tanítása volt. A meixneri elvek alapján, a tanulásban akadályozottak tanterve szerint haladtunk.

A számítógép alkalmazása

A számítógép adta lehetőségeket először az *írás tanításában* próbáltam ki, hiszen kezének állapota miatt csak torz nagybetűket tudott írni, amivel összefüggő szöveg leírása lehetetlen. A gép billentyűzetét a tízujjas vakírás elveinek szem előtt tartásával ismerttettem meg Danival. Ennek lényege, hogy nem kell keresgélni a billentyűk helyét, gondolatait a feladatra összpontosíthatja. Ez persze egy nagyon hosszú folyamat, de jól támogatta a betű-hang-beszédmotorika hármas asszociációját egy negyedik, a billentyűzetben való elhelyezkedés megtanulása. Az irányok tudatosítása gyakorlatban történt, lent, középen, fent, jobb kezes betű, bal kezes betű. A helyköz billentyű használata tudatosította a szótag és szóhatárokat. A szabályos gépírás természetesen nem lehetett cél, de a konduktív pedagógia elveit szem előtt tartva az alábbiakat tűztük ki célul:

- Daninak saját megoldást kellett találnia az én általam teremtett feltételeken belül;
- idegrendszerének tartalékait kellett mozgósítania az akarat erejével, ebben jól motiválta a számítógép;
- a tanultakat folyamatosan alkalmaztuk;
- nem volt segédeszköz, valóságos élethelyzetben dolgoztunk.

Az egyetlen „engedmény” a 36 pontos betűnagyság használata volt. Az eredmény az lett, hogy a nehezen kivitelezhető mozdulatokat kikínlódta, megtanulta. A spasztikus kezét jól ügyesítette a billentyűzet és az egér használata. A jó megoldás azonnal megjelent a képernyőn, ez hatalmas motivációs erőként újabb próbálkozásokra sarkallta. Tollbamondáskor a betűírást felváltotta a szótagírás és a szavak írása, ekkor a helyesírás ellenőrző felhívta a figyelmét a hibákra és elindított egy okkeresést, mely tudatosabbá tette az írást. A nyelvtani szabályokat és az azok alóli kivételeket is begépeltek, és kinyomtatva demonstrációs táblaként használtuk. Dani kíváncsiságának engedve elkezdtük tanulni a szövegszerkesztés elemeit. A kivágás, a másolás, a betűk nagyítása-kicsinyítése, a papíron a szöveg jobbra-balra igazítása, a tabulátor használata megkönnyítette a számára sokszor unalmasnak tűnő feladatok elvégzését. Az új dolgok tanulásának igénye napi kívánsága volt, analóg alapon kereste a könnyebb megoldások lehetőségét a szövegszerkesztő használatában. A fizikai munkával való takarékoskodás emberi tulajdonság, mely gondolkodásra készítet. Daninál ez odavezetett, hogy a „sz” betű leírása helyett egy másik szóból másolta ki és illesztette be a betűt! A sikertelen próbálkozásokat újra és újra ismételte nem nyugodva addig, míg ki nem izzadta a számára megfelelő megoldást. Próbálkozásait támogattam - nem erőltettem rá a saját elgondolásomat - elfogadva azt, hogy ez sokkal több időt vesz igénybe, de hosszú távon önállóságra és gondolkodásra nevel. Csak legszükségesebb esetben avatkoztam be, fizikailag is háttérbe húzódva figyeltem munkálkodását. Az íráshoz való hozzáállása teljesen pozitív, napi eszközként használja. Szívesen ír rövid levelet családtagjainak, osztálytársainak. Sokszor felkínálja segítségét abban, hogy az én leveleimet tollbamondás után legépeli. Ezzel szoktam is élni néha, az internetes levelezésbe aktívan bevonva ma már ott tartunk, hogy ő nyitja meg az Outlook levelező programot és megnézi érkezett-e új üzenet, és némelyikre ő gépeli be a választ.

Az *olvasás tanításában* később került sor a számítógép alkalmazására. Amíg a „Játékház” tankönyv és feladatlapok betűi elegendően nagyok voltak számára, addig azokkal dolgoztunk. A Meseolvasó és a Meseutazás tankönyvek tartalmukban megfelelőek voltak Dani számára, de a betűk mérete miatt nem tudott olvasni belőlük.

Az olvasmányokat begépeltem a számítógépbe és 36-os betűnagyságban kinyomtatva laponként olvasta el azokat. Ez után ő kezdeményezte, hogy az olvasókönyvben lévő feladatokat is próbáljuk meg számítógépen megoldani. Ennek némileg határt szab a feladatok jellege és az én számítógépes ismereteim. Ezért nagyon változatos megoldások születnek egy-egy olvasmány anyagának feldolgozásakor. Állandó eleme munkánknak, hogy a mese címét, szerzőjét, a dátumot valamint a feladatok számát Dani gépeli be, ügyelve a lap külalakjára. Példaként álljon itt a következő mese: Móra Ferenc: Kuckó király című meséjét 10 feladat segít feldolgozni. Az első feladatban a hasonló jelentésű szavakat kell összekötni, Dani ezeket két oszlopban begépeli és kinyomtatás után kézzel

összeköti. A második feladatban kérdésekre kell válaszolni, ezeket én gépelem le, ő elolvassa, és szóban megválaszolja. A harmadik feladat kép és szó összekötése a könyvben, én elolvasom és ő kézzel a könyvben, összeköti. A negyedik feladatban az összetartozó mondatrészeket kell összekötni, ennek egyik felét én írom, másikat ő, a végén kinyomtatás után kézzel összeköti. A kilencedik feladatban szétvágott szavakat kell összekötni, ezt két oszlopban begépel, és géppel megoldja az összekötésüket is. A feladatok közül egyet-egyet kiválasztva házi feladatként otthon készíti el szintén számítógépen, és kinyomtatva papíron hozza. Nem állunk messze attól, hogy Interneten kapja és adja be feladatait! A tanévben készült feladatlapokat egy dossziéban gyűjtjük és év végére kb. 70-80 oldalnyi saját munkafüzetünk van.

A *rehabilitációs órákon* is használunk számítógépet, ezek általában a Manó-sorozatból származó programok, amiknek használatát Dani egyértelműen jutalomként éli meg.

Összegzés

A *számítógép* alkalmazása egyértelműen *hasznosnak bizonyult* Dani oktatásában. Az *előnyeit* a következőkben látom:

- nincs segédeszköz, valóságos élethelyzet van, a számítógép egy általánosan bevett használati tárgy, aminek kezelése a felnőttésg jele;
- motivációs ereje miatt olyan feladatok gyakorlását is könnyűvé teszi, amik egyébként egyhangúak lennének;
- szabad teret ad a próbálkozásoknak, kreatív, gondolkodtató megoldásokra nevel;
- a felismert jó megoldásokat folyamatosan alkalmazni lehet;
- az ok-okozati összefüggések látványosan jelennek meg;
- felébreszti a kíváncsiságot, az új dolgok tanulásának igényét;
- egyenrangú partner a gyermek és a gép;
- a gondolkodást cselekvés és konkrét, látható anyag létrejötte követi, a jó megoldások rögzülnek az ismétlések által.

Tanári oldalról talán időigényesebb géppel tanítani, de sokkal élvezetesebb. Változatos, és oldott hangulatú óravezetést tesz lehetővé. *Nehézségei* a következők: a gyógypedagógusnak meg kell tanulnia a gép és a programok használatát, ki kell tapasztalnia a benne rejlő lehetőségeket. Ez sok tanulással és próbálkozással jár. Meg kell találni az ő tanítványának legmegfelelőbb programot, nincs bevett recept. Következetesnek kell lennie a számítógépes szakszavak használatában, minél sérültebb a tanítványa annál inkább. El kell fogadnia tanítványa próbálkozásait, egyéni ötleteit, csak a háttérből segít. Nincsenek készen kapott feladatlapok, magának kell kidolgoznia azokat. Nem ő van az előtérben, hanem a tanítványa és a gép.

A gép és a tanítvány viszonya Dani esetében „tegező”, úgy veszekezik, pöröl a géppel, mintha a játszótársa lenne. Legutóbb azt mondta a gépnek „te buta liba!”. Kérdésemre, hogy miért buta liba a gép azt mondta, mert az intézményben lévő gép lány, az otthoni pedig fiú...

Irodalom

HALÁSZ GÁBOR (szerk.) (2003): *Jelentés a magyar közoktatásról 2003*.
Országos Közoktatási Intézet, Bp.

ILLYÉS SÁNDOR (szerk.) (2000): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. ELTE
Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Bp.

